

PEDAGOGISK MATERIELL FOR GJENGANGERE



Foto: Fredrik Arff

Innhold

Introduksjon	s.3
Handlingsreferat.....	s.4 - 5
Oppgaver spesielt egnet for norskfaget.....	s.6 -10
Oppgaver spesielt egnet for samfunnsfagene og psykologi.....	s.11-17
Oppgaver spesielt egnet for teaterfagene ved MDD.....	s.18- 23

Introduksjon til stykket og handlingsreferat

Gjengangere ble utgitt i 1881 og har typiske trekk fra den litterære realismen, i oppbygging og motivkrets. Stykket peker imidlertid også frem mot naturalismen med sin tematisering av spørsmålet om arv og miljø, og hvordan menneskets skjebne er forutbestemt av hva vi er født med og inn i.

"Men jeg tror næsten, vi er gengangere allesammen, pastor Manders. Det er ikke bare det, vi har arvet fra far og mor, som går igen i os. Det er alleslags gamle afdøde meninger og alskens gammel afdød tro og sligt noget. Det er ikke levende i os; men det sidder i alligevel og vi kan ikke bli' det kvit."

(Fru Alving, 2. akt)

Ibsens dramatikkk satte «problemer under debatt». Det er særlig borgerskapets fordommer, løgner og dobbeltmoral Ibsen går til angrep på i mange av sine samtidsstykker. For Ibsen var sannhet og likestilling veien til frigjøring fra datidens konforme samfunn med dets strenge krav til dannelselse og livsførsel. Med *Gjengangere* viser Ibsen hvordan borgerskapets nedarvede meninger om moral og sømmelig livsførsel er til hinder for den frie livsutfoldelsen.

Et av Ibsens geniforklarte fortellergrep er den retrospektive teknikken.

Retrospektiv teknikk innebærer at det dukker opp noe eller noen fra fortiden som på ulike vis bringer sannheten opp i dagen.

I *Gjengangere* blir mørke familiehemmeligheter gradvis avslørt, og det er som om de blir tvunget frem i lyset fordi karakterenes valg og handlinger ubevisst er konsekvenser av løgn og fortielse. *Gjengangere* tar opp kontroversielle og tabubelagte tema som kjønns sykdom, incest, utroskap, kvinnefrigjøring og barmhjertighetsdrap. Dette var sterk kost i 1880-årene og stykket ble anklaget for å være både umoralsk og spekulativt. Ingen teatre i Norge ville sette opp stykket da det ble utgitt 1881. Det hadde premiere på Aurora Turner Hall i Chicago lørdag 20. mai 1882, og det skulle gå nesten 20 år før det ble satt opp i sin helhet i Norge, på Nationalteatret i Kristiania i 1898.

Kort handlingsreferat

Handlingen utspiller seg i et borgerlig hjem på Vestlandet, der enkefru Alving bor alene med sin hushjelp Regine. I 1. Akt møter vi først hushjelpen Regine og hennes "far" snekker Engstrand. Engstrand vil ha med seg Regine til byen for å åpne et vertshus, noe hun nekter å være med på. Hun viser med all tydelighet forakt for sin egen far som hun kaller en drukkenbolt og ufin. Vi får også vite at Helene Alving skal åpne et barnehjem for pengearven etter sin avdøde ektemann kammerherre Alving. Hun sier at hun har bygget barnehjemmet for å hedre sin avdøde mann og renvaske hans ry og rykte som en drukkenbolt og skjørtejeger. Fru Alvings ungdomskjærlighet Pastor Manders kommer på besøk for å åpne barnehjemmet. Han oppdager at Helene leser samfunnskritiske magasiner og blir dypt sjokkert. Helene sier hun vil begynne sitt liv helt på nytt, som en ærlig, fremskrittssvennlig, liberal kvinne. I løpet av første akt kommer det også frem at ekteskapet mellom herr og fru Alving langt fra har vært lykkelig, og at kaptein Alving har levd et utsvevende liv. I begynnelsen av ekteskapet flyktet Helene til den hun egentlig elsket, pastor Manders. Han sviktet henne og sendte henne tilbake til ektemannen fordi han var redd for sitt eget omdømme og rykte som prest. I hans øyne var det kvinnens plikt å stå ved sin mann i tykt og tynt, uansett hvordan han var. Herr og fru Alving får sønnen Osvald, som moren sørger for å sende til utlandet i ung alder for å unngå farens uheldige innflytelse. Osvald er kunstner og har nå kommet hjem fra sitt ville kunstnerliv i Paris og vil være hos moren på ubestemt tid. Ting begynner å gå galt når Osvald begynner å hylle det frie kunstnerliv i Paris. Manders anklager fru Alving for å ha sviktet i sønnens oppdragelse, mens fru Alving svarer med å fortelle ham sannheten om Alving og hvorfor hun sendte Osvald bort som liten. Hennes motivasjon for å åpne barnehjemmet har vært at Osvald ikke "skulde ta' nogetsomhelst i arv etter sin far". Første akt slutter med at Osvald blir nærgående overfor Regine, og fru Alving opplever et forferdende *dejà vu*: Gengangere. Paret fra blomsterværelset går igjen. Hun ser Osvald gjenta farens atferd fra mange år tidligere. Regines mor var selv tjenestejente der i sin tid, og det er kaptein Alving som er Regines egentlige far.

I annen akt tar fru Alving et oppgjør med pastor Manders for at han tvang henne tilbake til ekteskapet, for at han bare er opptatt av fasader, for at han sviktet kjærligheten han nå for lengst har fortrent. Hun får imidlertid sjokk da Osvald forteller henne at han er syk og nedbrutt og at han må slutte å arbeide. Forklaringen på Osvalds tilstand viser seg å være syfilis (en kjønnssykdom) som blir antydnet er arvet fra faren men som også kan være resultat av livsførselen hans i kunstmiljøet i Paris. Uansett om det er medfødt eller selvpåført, trekkes det her sterke paralleller til faren. Legen i Paris har fortalt Osvald at "fædrenes synder hjemses på bornene", altså at farens synder går i arv, mens han selv tror det skyldes festingen, "dette jublende lykkelige ungdomsliv med kameraterne". Nå ser han kun én redning, Regines "livsglæde". Overfor en vantro Manders aksepterer fru Alving at de to unge kan gifte seg, til tross for at de altså er halvsøsken. (Ibsen leker riktignok også med antydninger om at det er Manders som er Osvalds egentlige far.) Samtalen avbrytes av at barnehjemmet brenner ned til grunnen.

I tredje akt forteller fru Alving at hun nå har forstått at også kaptein Alving var full av "livsglæde", men at omgivelsene knekket den og at hun selv slett ikke var forberedt på noe ekteskapeleg samliv: "Jeg bragte heller ikke søndagsvejr ind i hans hjem", sier hun nå, og: "De havde lært mig noget om pligter og sligt noget, som jeg har gåt her og troet på så længe. Alting så munded det ud i pligterne, - i *mine* pligter og i *hans* pligter".

Da Regine får vite sannheten om hvem som er faren hennes, vil hun forlate stedet umiddelbart; hun kan heller ikke "gå her ude på landet og slide mig op for syge folk". Osvald og fru Alvings siste samtale handler om dødshjelp. Allerede ved soloppgang har han helt mistet forstanden, og hans siste ord er en bønn om å få "Solen – Solen". Symbolet på livsglede er blitt til et dødens tegn.

Oppgaver spesielt egnet for norskfaget

Før elevene går i gang med oppgavene bør de lese introduksjon og kort handlingsreferat s. 3, 4 og 5 som et underlag for arbeidet.



Bilde: Knut Rose, Gjengangere

Oppgave 1.

Individuell skriveoppgave:

Elevene skal skrive en resonnerende tekst om løgn og livsløgn.

<https://www.riksmalsforbundet.no/hvordan-skrive/hvordan-skrive-en-resonnerende-tekst/>

Ærlighet varer lengst?

Et viktig tema i mange av Ibsens stykker er livsløgnen og hvordan vi lyver for å opprettholde en fasade eller skape en illusjon om et lykkelig liv. På Ibsens tid stiltes det nok strengere krav til hvordan det var «riktig» å leve, og hva det vil si å være vellykket i samfunnet. Dette er like aktuelt i dag, selv om toleransen for hvordan vi velger å leve våre liv på mange måter er større. Mange føler fremdeles på presset om å være "vellykket" og skjuler kanskje sitt egentlige jeg, hvordan de tenker og har det.

Førarbeid:

Før elevene går i gang med skrivningen er det lurt å lese følgende artikler og deretter ha en klassesdiskusjon med utgangspunkt i spørsmålene under:

<http://argumentnett.no/2015/05/06/ibsens-livslognere/>

<http://www.klikk.no/kvinneguiden/helse/derfor-trenger-vi-livslognen-2570314>

- Finnes det gode og onde løgner?
- Er det greit å lyve om enkelte ting? I så fall hvilke?
- Trenger vi å lyve for å fungere i sosiale sammenhenger?
- Hva gjør det med oss at vi lyver?
- Er løgn en beskyttelsesmekanisme?
- "Det du ikke vet, har du ikke vondt av". Er det å ikke fortelle dine nærmeste om viktige hendelser eller tanker, det samme som å lyve?
- Hvilke konsekvenser kan det ha når løgnen blir avslørt?

Anbefalt bruk av tid: 1 skoletime forarbeid og 2 skoletimer til skriving

Oppgave 2

Gruppearbeid

Dramatikere etter Ibsen

I denne oppgaven skal elevene øve på å skrive dramatik med Ibsensk dramaturgi. Elevene deles inn i passende grupper som skal skrive en scene med utgangspunkt i et av de tabubelagte tema som kommer frem i *Gjengangere*.

Gruppene trekker lapper med et av temaene som er listet opp under. De skal øve på å bruke retrospektiv teknikk dvs. at historien kommer frem gjennom det som skjer og sies mellom karakterene i scenen. Elevene skal ikke forholde seg til karakterene eller historien som fortelles i *Gjengangere*, men skrive en ny scene fra sin egen tid som handler om det temaet gruppen har fått. Gruppene skal iscenesette teksten og fremføre scenene for hverandre til slutt.

Tema: utroskap, incest, kjønnsykdom, rusmisbruk, prostitusjon, barmhjertighetsdrap

Anbefalt bruk av tid: 2 skoletimer til å skrive tekst og 2 til fremføring av scenene

Oppgave 3

Gruppearbeid

Filmatisering av *Gjengangere*.

Del klassen inn i grupper med 7-8 elever. Hver gruppe er et filmteam med skuespillere, regissør og filmfotograf. Alle elevene skal ha sitt spesielle ansvarsområde i produksjone av en kortfilm.

Elevene skal dramatisere handlingsreferatet av *Gjengangere* som er beskrevet innledningsvis og lage en moderne filmversjon for YouTube.

Fremgangsmåte:

- Gruppene leser handlingsreferatet (s. 4 og 5) grundig og diskuterer ideer til en moderne filmversjon av handlingen.
- Gruppene lager et storyboard sammen, der de planlegger og beskriver de ulike scenene. I dette arbeidet må det bestemmes hvem som skal gjøre hva, og location (hvor skal handlingen foregå og opptakene gjøres). Gruppen må også planlegge kostymer og hvordan de skal ta gode lydopptak.
- Elevene fordeler roller: Alle de fem rollene i stykket skal være med i filmen: Regine, Osvald, Pastor Manders, Snekker Engstrand, og Helene Alving.
- Gruppene velger en filmfotograf og en regissør som også skal redigere filmen. De bør ha litt teknisk kompetanse og erfaring med film.
- Når filmene er ferdige vises de i klassen og lastes opp på YouTube hvis resultatet blir godt nok.

Tips:

<https://sites.google.com/site/multimediejournalistikk/fagst/veiledninger/video/publisere-og-redigere-video-paa-youtube>.

Anbefalt bruk av tid: dette er et større prosjekt som krever minst 6 skoletimer i tillegg til arbeid utenom skoletiden.

Oppgave 4

Teateranmeldelse

Individuelt eller arbeid i par.

Elevene skal skrive en teateranmeldelse av *Gjengangere* på grunnlag av forestillingen på Riksteatret. Den skal ikke være lenger enn to sider.

Bruk programmet og teatrets nettsted: www.riksteatret.no

Innledningsvis må du ha med:

Presentasjon av stykket/oppsetningen:

- navnet på stykket og dramatiker, regissør, skuespillere, scenograf evt. koreograf
- Kort om sjanger og handling
- Kort beskrivelse av oppsetningen både når det gjelder regi og scenografi

Velg **ett** (1, 2 eller 3) av følgende elementer i forestillingen som du analyserer mer inngående i anmeldelsen

1. Spillestil og skuespillerprestasjoner:

- Ekspressivitet: stemmebruk, fysisk uttrykk, emosjonell temperatur
- Samspill: kontakten mellom skuespillerne, hvordan de bruker hverandre
- Rolletolkning: Var du enig med skuespillerne i fremstillingen av rollene?
- Konsentrasjon og scenisk tilstedeværelse/utstråling

2. Regi:

- Miljøskildring: tid og miljø
- Hva ønsker regissør å formidle: budskap/tema
- Spesielle regigrep
- Hvilken stemning ligger i forestillingen
- Rytme og tempo
- Personinstruksjon

3. Scenografi og bruk av virkemidler:

- Lys
- Lyd/musikk
- Kostymer
- Farger
- Interiør og rekvisita

Anbefalt bruk av tid: 2 – 3 skoletimer

Relevante kompetansemål i norskfaget Muntlige tekster

Vg1

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- mestre ulike muntlige roller i gruppesamtaler, foredrag, dramatiseringer, presentasjoner og framføringer.
- beskrive samspillet mellom muntlig og skriftlig språk, bilder, lyd og musikk, bevegelse,
- beskrive estetiske uttrykk i teater, film, musikkvideo, aviser og reklame og drøfte ulike funksjoner knyttet til språk og bilde

Vg2

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- analysere tekster i ulike sjangere for å kunne ta stilling til spørsmål tekstene tar opp og verdier de representerer
- skrive essay, litterære tolkninger og andre resonnerende tekster på bokmål og nynorsk, med utgangspunkt i litterære tekster og norsk tekst- og språkhistorie
- vurdere bruk av estetiske virkemidler i ulike medier

Vg3

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- sammenligne og vurdere tekster som overføres fra ett medium til et annet
- bruke kunnskap om tekst, sjanger og litterære virkemidler i egen skjønnlitterære skriving på bokmål og nynorsk

Oppgaver spesielt egnet for samfunnsfag og psykologi



Fra Riksteatrets oppsetning av Gjengangere. Foto: Erik Berg

Oppgave 1

"Familieterapi"

Gruppearbeid med rollespill

Klassen deles inn i grupper med 6 eller 7 elever der alle får hver sin rolle i en tenkt "familieterapi". Klassen forbereder seg og gjør research om hva familieterapi kan være, og hvordan det foregår.

<https://www.psykologforeningen.no/publikum/velkommen-til-psykologhjelp/hva-er-familieterapi>

<https://pedagogikkblogg.wordpress.com/elevsamtalen/løft-sporsmal/>

Etter at klassen har satt seg litt inn i hva familieterapi er, går de i gang med å improvisere et rollespill. Elevene setter seg i ring og fordeler roller i gruppen der 1 eller 2 spiller rollen som terapeuter og de andre representerer de ulike medlemmene i gruppen:

Helene Alving: familieoverhode

Osvald Alving: Helenes sønn

Regine: hushjelp hos familien Alving

Snekker Engstrand: Regines far

Pastor Manders: familievenn og Helene Alvings ungdomskjæreste

Elevene setter seg deretter inn i bakgrunnen for konflikten i familien

Alving før de går i gang med rollespillet:

Regine bor og arbeider i huset til Helene Alving. Etter at Helenes sønn kom hjem fra Paris har han innledet et kjærlighetsforhold til Regine. Helene Alving fikk panikk da hun oppdaget det, og samlet familien til en samtale der sannheten ble fortalt. De som var til stede: Helene Alving, Snekker Engstrand, Osvald, Regine og Pastor Manders.

Helene avslørte at Regine og Osvald egentlig er halvsøsken. Regines avdøde mor, Johanne var også hushjelp hos familien Alving før Regine ble født. Helenes avdøde mann, kammerherre Alving, gjorde Johanne gravid. Barn utenfor ekteskapet og utroskap var en stor skam, og for å beskytte familiens rykte ble Johanne ble sendt ut av huset. Johanne innledet et forhold til snekker Engstrand som påtok seg farskapet for Regine å unngå skandale og for å hjelpe Johanne. De har holdt dette hemmelig for Regine. Helene Alving har imidlertid tatt seg av Regine og gitt henne arbeid som hushjelp for å bøte på dårlig samvittighet. Kammerherre Alving var både en drukkenbolt og skjørtejeger, og derfor sendte Helene Alving sønnen Osvald til kostskole i utlandet da han var liten. Hun ville unngå at han ble utsatt for dårlig innflytelse fra sin far. Helene forteller også at hun rømte fra kammerherre Alving og flyttet til Pastor Manders i ett år fordi hun ikke orket å bo med en som stadig var utro og drakk. Pastor Manders var hennes ungdoms kjærlighet, men han sendte henne hjem igjen fordi det ville sette dem begge i et dårlig lys hvis hun gikk fra sin mann til fordel for ham. Helene forteller at hun følte at pastor Manders sviktet deres kjærlighet for å opprettholde en falsk fasade. Etter at Helene Alving fortalte "sannheten" om familien, fikk Osvald et sammenbrudd og fortalte at han var smittet av syfilis, den samme sykdommen som faren hans døde av. Han fortalte at han selv er uhelbredelig syk og kommer til å dø. Regine ble sint og fortvilet fordi hun er veldig forelsket i Osvald og føler seg sveket både av sin mor, snekker

Engstrand og av Helene Alving som alle har løyet for henne. Helene Alving har nå bestemt at de skal snakke med profesjonelle terapeuter for å få hjelp til å kommunisere om dette som er så vanskelig og for å kunne gå videre og forsone seg med sannheten om familien.

Rollespill:

Terapeutene lar en og en i gruppen fortelle hva de føler og tenker om det som har skjedd. Deretter prøver "terapeutene" å få familien til å finne en måte å kommunisere på.

Tips og forslag til metode:

- Terapeutene lytter aktivt til det alle sier og stiller åpne spørsmål for å få dem til å reflektere over hvordan de kan løse konflikten.
- Terapeutene gir den som snakker, bekreftelse ved å oppsummere/gjenta hovedtrekkene i det som er sagt, sånn alle er sikre på å bli forstått riktig
- Bekrefte følelsene til den som snakker:
eks. - nå ser jeg at du blir lei deg, sint, glad, etc.
- Prøve å få de involverte til selv å komme med forslag til løsninger på konflikten ved å spørre hver enkelt:
 - Hvordan skulle du ønske at det var?
 - Hva skal til for at det skal bli slik?
 - Hva kan du gjøre? Hva kan andre gjøre?

Etter rollespillet deler gruppene erfaringer med resten av klassen og diskuterer metoden de brukte og hvordan rollespillet fungerte.

Anbefalt bruk av tid: 2-3 skoletimer

Oppgave 2

Arv eller miljø?

Individuell oppgave

Skriv en artikkel om arv og miljø i forhold til atferd.

Drøft følgende problemstilling: Hvor stor del av vår atferd skyldes påvirkning fra miljøet og hvor stor del skyldes genetisk arv?

Innledningsvis ser klassen NRKs dokumentar om epigenetikk, og leser også vedlagte artikkel om arvelighet når det gjelder kjønnsykdommen syfilis:

<https://tv.nrk.no/serie/schrodingers-katt/dmpv73002113/10-10-2013>

<http://tidsskriftet.no/2007/06/medisin-og-kunst/hvordan-ble-osvald-syk>

Før elevene går i gang med å skrive bør klassen diskutere spørsmålet med utgangspunkt i fagstoff om arv og miljø og epigenetikk.

I artikkelen elevene skriver, skal de drøfte problemstillingen i forhold hvordan problematikken blir belyst av Ibsen i *Gjengangere*.

I Gjengangere får vi vite at Kammerherre Alving hadde levd et "utsvevende" liv før han døde av syfilis. Det antydes både omgang med prostituerte og andre kvinne, og stort alkoholkonsum selv om han var gift med Helene Alving og hadde Oswald sammen med henne. Kammerherre Alving gjorde også hushjelpen gravid og fikk datteren Regine utenfor ekteskap, noe som ble en mørk familiehemmelighet. Fru Alving sendte Oswald på kostskole da han var liten, for å beskytte ham mot faren og hindre at han ble lik ham. Da sønnen kommer hjem på besøk som voksen viser det seg at også han har levd et "utsvevende" kunstnerliv i Paris og pådratt seg samme kjønnsykdom som faren hadde. Moren mener han må ha arvet den etter faren, men Oswald selv mener at det skyldes livsførsel. Hjemme hos moren vil han stadig ha noe å drikke og går rundt og røker på den samme pipen som faren hadde. Hvordan tror du farens atferd har påvirket Oswald? Det eneste han husker av faren sin, er at han ble kvalm en gang da faren satte ham på fanget og fikk ham til å røke pipe mens han lo høyt.

Anbefalt bruk av tid: 2 skoletimer i tillegg til hjemmearbeid med skriving

Oppgave 3

Løgn, - hva gjør det med oss?

Arbeid i par

Før elevene går i gang med denne oppgaven, bør de gjøre research om løgn i et psykologisk perspektiv. Hvorfor lyver vi? Forskning viser at løgn er en naturlig del av vår atferd både som beskyttelsesmekanisme og som sosial mestring, men løgn kan også gjøre mye skade i relasjoner.

<http://forskning.no/menneskekroppen-hjernen-psykologi-sosiale-relasjoner/2008/02/sannheter-om-logn>

<http://argumentnett.no/2015/05/06/ibsens-livslognere/>

<http://www.klikk.no/kvinneguiden/helse/derfor-trenger-vi-livslognen-2570314>

Elevene lager skal en podcast som innlevering. Tema er **livsløgn**. Podcasten skal ikke være lenger enn 15 min. La elevene bruke kreativitet og fantasi når de snakker om temaet, **ikke bare** faktakunnskap og statistikk. Den skal være utformet som en samtale om temaet. Det er lov å bruke humor og musikalske innslag selv om man også skal behandle temaet seriøst.

- Finnes det gode og onde løgner?
- Er det greit å lyve om enkelte ting? I så fall hvilke?
- Trenger vi å lyve for å fungere i sosiale sammenhenger?
- Hva gjør det med oss at vi lyver?
- Er løgn en beskyttelsesmekanisme?
- "Det du ikke vet har du ikke vondt av". Er det å ikke fortelle dine nærmeste om viktige hendelser eller tanker, det samme som å lyve?
- Hvilke konsekvenser kan det ha når løgner blir avslørt?

Anbefalt bruk av tid: 4 skoletimer

Oppgave 4

Etterarbeid:

Forslag til tema for avsluttende klassediskusjon etter at elevene har sett forestillingen.

(hvis mulig kan klassen dele seg og diskutere i to eller flere små grupper):

1. Burde fru Alving ha forlatt mannen sin, da hun oppdaget hans utroskap. Hvordan ville livet hennes ha blitt?
2. Hva tenker dere om at fru Alving sendte sønnen bort som barn for å skåne ham for sannheten? Skal man beskytte barn mot vonde "sannheter"?
3. Hva tror dere skjer med Regine etter at hun får vite sannheten om sin mor og far?
4. Burde Osvald få assistert dødshjelp? Tror du moren eventuelt kunne klare det?
5. Ibsen ønsket like rettigheter for kvinner og begrunnet det med at samfunnet da ville bli bedre for alle, også for mennene. Hvordan kommer dette synet frem i *Gjengangere*?
6. Hvordan tematiserer Ibsen forholdet mellom plikt, arbeid og livsutfoldelse?

Anbefalt bruk av tid: 1 skoletime

Relevante kompetansemål for samfunnsfag Vg1 og psykologi 1 og 2

Fra Læreplan i samfunnsfag vg1:

Individ og samfunn

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- definere sentrale begreper knyttet til sosialisering og bruke de til å undersøke trekk ved sosialiseringen av ungdom i Norge
- forklare hvorfor kjønnsroller varierer mellom samfunn og kulturer og diskutere hvorfor kjønnsrollene endrer seg over tid
- gjøre greie for endringer i familie- og samlivsformer
- gjøre greie for økonomiske og juridiske sider ved å gå inn i et samliv og diskutere følger av samlivsbrudd

Fra læreplan i programfaget Psykologi 1 og 2

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for ulike emosjoner og behov, og hvordan disse påvirker og styrer atferd
- beskrive hvordan mennesket utvikler sitt selvbilde og sin identitet
- gjøre rede for forsvarsmekanismer og mestringsstrategier
- gjøre rede for sosialiseringprosessen i et psykologisk perspektiv
- gjøre rede for ulike roller individet kan ha i sosiale sammenhenger, og gi eksempler på rollekonflikter
- gjøre rede for hvordan mellommenneskelige konflikter kan oppstå, og gi eksempler på hvordan de kan løses
- gjøre rede for hva som kjennetegner god kommunikasjon, og demonstrere dette i praksis
- beskrive ulike former for psykiske vansker og lidelser
- forklare hvordan fysisk og psykisk helse påvirker hverandre
- gjøre rede for forebyggende psykisk helsearbeid, og diskutere behandling i et helsepsykologisk perspektiv

Oppgaver spesielt egnet for MDD



Edvard Munch: Fjordlandskap. Utkast til scenedekorasjon for «Gjengangere» 1906

Oppgave 1.

Radioteater

Gruppearbeid

Klassen lager radioteater av *Gjengangere*. Gruppene skal dramatisere handlingsreferatet og lage egne dialoger som forteller historien. Elevene lager sin versjon anno 2107. Klassen deles inn i grupper med 6 elever. En elev er regissør og de andre spiller rollene som:

Helene Alving

Osvald Alving

Pastor Manders

Regine

Snekker Engstrand

<https://www.nrk.no/skole/?mediald=15680&page=search&q=radioteateret>

Elevene går i grupper på 6 og dramatiserer handlingsreferatet. Gruppene skal lage radioteater. Elevene forbereder et lite manus og øver litt før de gjør opptak. La dem prøve å skape stemning ved bruk av lydkulisser som måkeskrik, vind, havlyder osv. (de kan laste ned lyder fra internett gratis hvis de ikke tar opp naturlyd: <http://www.findsounds.com>)

Anbefalt bruk av tid: 4 skoletimer

Oppgave 2

Monologarbeid

Hvordan skal de leve videre med sannheten?

Arbeid i par

Elevene leser først vedlagte handlingsreferat. Deretter får alle elevene i klassen hver sin rolle i *Gjengangere*. Trekk gjerne lapper for å fordele roller.

Rollene:

Helene Alving

Osvald Alving

Pastor Manders

Regine

Snekker Engstrand

*Elevene intervjuer hverandre i rolle som et forarbeid til å skrive monologer, og for å hjelpe hverandre til å komme i gang med å skrive monologer. Utgangspunktet for intervjuet er hvordan det har gått med karakterene i *Gjengangere* etter at alle familiehemmelighetene er avslørt. Ta gjerne opptak av intervjuet og bruk det som underlag og inspirasjon for å skrive en monolog. I arbeidet med innstudering av monologen hjelper elevene hverandre med regi. Lærer og elever blir enige om hvordan monologene skal fremføres. De kan velge om de vil fremføre monologene live foran klassen eller lage en "videoblogg" som vises i klassen.*

Anbefalt bruk av tid: 4 skoletimer

Oppgave 3

Eksperimenter med teaterformer.

Gruppearbeid

Del klassen inn i tre grupper. Gruppene skal lage en miniforestilling med utgangspunkt i Edvard Munchs skisser til *Gjengangere*. De tre gruppene skal bruke ulike teaterformer: klassisk dramatisk form, episk form og eksperimentell form. Forestillingen skal vare ca. ti minutter og vises i klassen. I etterkant av visningen diskuterer og reflekterer klassen over bruk av virkemidler, spillestiler og dramaturgiske grep i forhold til de ulike teaterformene.

Anbefalt bruk av tid: 3- 4 skoletimer

Bilde 1



Edvard Munch: Sceneutkast til «Gjengangere», 1906

Bilde 2



Edvard Munch: Sceneutkast til «Gjengangere», 1906

Bilde 3



Edvard Munch: Sceneutkast til «Gjengangere», 1906

Bilde 4



Edvard Munch: Arv, 1897-99

Oppgave 4

Skriv en teateranmeldelse av *Gjengangere*

Før forestillingen bør elevene lese innledningen til dette pedagogiske opplegget og gå inn på Riksteatrets hjemmeside www.riksteatret.no og se forhåndstale av forestillingen.

En teateranmeldelse skal ikke være for lang – man får sjelden mer enn en side i Dagbladet. Dessuten skal teateranmeldelsen være subjektiv. Man har faktisk lov til å mene noe. Det er lurt å gjøre litt research før forestillingen og skrive ned

nødvendige opplysninger som skal med i anmeldelsen. For eksempel hvem har regi og scenografi, navn på skuespillere osv. Ta med penn og papir på forestillingen og ikke vent for lenge med å skrive. Det er mange inntrykk og mye å huske som fort blir glemt.

Disse momentene bør være med i anmeldelsen:

- Presentasjon av stykket/oppsetningen
(Navnet på stykket og dramatiker, regissør, scenograf evt. koreograf)
- Kort om sjanger og handling. Her er det viktig å se på hvordan denne oppsetningen av *Gjengangere* fungerer.
- Beskrivelse av oppsetningen både når det gjelder regi og scenografi
- Skriv om skuespillernes enkeltprestasjoner – samspill og publikumskontakt
- Spesielle vinklinger, valg og enkeltprestasjoner når det gjelder:
 - regi
 - scenografi, kostymer, lys og andre effekter
 - spillestil

Anbefalt bruk av tid: 2-3 skoletimer

Relevante kompetansemål fra læreplan MDD Teaterproduksjon 1 og 2 og Teaterensemble

Skuespillerutvikling

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- bruke grunnleggende skuespillerteknikk med vekt på utvikling av kropp og stemme
- vise evne til å oppnå partnerkontakt
- bruke ulike typer tekster i arbeid med stemmetrening og formidling
- beherske grunnleggende skuespillerteknikk og skape et selvstendig uttrykk

Scenisk formidling

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- gjøre rede for bruk av ekspressivitet i skuespillerens uttrykk
- bruke ulike spillestiler i forhold til scenisk form
- eksperimentere med sceniske virkemidler i forhold til rolle og scenisk handling
- drøfte spillestil, virkemidler og tilnæringsmåter

Teaterteori og -analyse

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- analysere og tolke forestillinger og skrive teateranmeldelser